

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI ÎN IZVOARE ARHIVISTICE. 1857 - 1869

Mihai Lancuzov

În contextul marilor prefaceri politice sociale economice și culturale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea problema organizării învățământului superior românesc și a dotării lui cu un local corespunzător s-a pus cu tot mai multă stringență.

În București cea mai importantă instituție de învățământ era Colegiul de la Sfântul Sava înființat la sfârșitul secolului al XVII-lea, care a fost reorganizat succesiv de mai multe ori, ultima dată în 1832. Clădirea colegiului devenise însă necorespunzătoare atât datorită numărului redus de încăperi, cât și din cauza stării avansate de degradare. La începutul anului 1857 forurile competente – Eforia școlilor și Ministerul Credinței și Instrucțiunii fiind convinse de necesitatea luării unor măsuri urgente au optat mai întâi pentru renovarea și eventual extinderea localului de la Sântul Sava¹.

Comisia numită de Eforia școlilor pentru a cerceta situația întocmește un raport în care scoate în evidență faptul că reparațiile și adăugirile nu ar asigura spațiul necesar în perspectiva dezvoltării învățământului superior.²

Ca urmare caimacamul Alexandru Dimitrie Ghica ordonă Ministerului Credinței și Instrucțiunii la 1 februarie 1857 să întocmească planul viitoarei clădiri a Universității numită în primii ani Academie³.

Inițial conform Legii nr. 6/1857 pentru construcție s-a alocat suma de 500.000 lei⁴.

La 12 februarie 1857 în baza Ordinului 492, execuția planului Universității era încredințată arhitectului Iohan Schlatter care răspundea de așezămintele eclesiastice⁵. După ce acesta întocmește un prim proiect și un deviz, lucrarea este dată spre dezvoltare unui colectiv format din 3 arhitecți: Alexandru Orăscu, I. Schlatter și S. Benisch, care urmau "să întocmească cel mai bun proiect al unei clădiri monumentale". Se prevedea ca ulterior să se poată alătura și alte corpuri de clădiri pentru bibliotecă și muzeu "în armonie și simetrie cu proiectul inițial"⁶.

¹ Arhivele statului, Ministerul Instrucțiunii, dosar 3744/vol.1, fila 8, 1857.

² Ibidem, fila 17.

³ Ibidem, fila 8.

⁴ Ibidem, fila 17.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

La 17 august 1857 arhitecții terminând lucrarea, sunt în măsură să înainteze ministerului "Programa centrală", "Proiectul" și "Devizul"⁷. Conform devizului costul clădirii urma să se ridice la suma de 1.982.690 lei sau 6000 galbeni⁸.

În raportul înaintat caimacamului de ministrul instrucțiunii George Bengescu se cerea aprobarea programului, proiectului și devizului, buna calitate a lucrării fiind garantată de însuși renumele celor 3 arhitecți proiectanți. Ministerul făcea și o serie de propuneri vizând modul de procurare a banilor și de execuție a lucrărilor. Astfel se arăta că suma fiind destul de mare nu va putea fi acoperită numai de Casa școlilor și se făcea apel la Eforia școlilor și la Casa centrală. Jumătate din bani urmau să fie vărsați în 1858 iar restul în 1859⁹. Se sugera, de asemenea, că pentru prevenirea speculei la construcția Universității, lucrările să nu fie scoase la licitație în întregime, ci parțial, pe categorii. Șantierul urma să fie condus de un director ales dintre cei trei proiectanți, remunerat cu 1000 de galbeni, fiind ajutat de un arhitect și un contabil. Arhitectul director trebuia să întocmească toate devizele generale și parțiale, urmând a fi subordonat Eforiei școlilor și Ministerului Instrucțiunii¹⁰.

La 10 septembrie 1857 Alexandru Dimitrie Ghica prin ofisul cu numărul 1290 aproba proiectul și devizul, numind ca director pe Alexandru Orăscu, iar peste o lună au loc festivitățile prilejuite de punerea pietrei fundamentale a Universității¹¹.

Eforia școlilor asigura lui Orăscu banii necesari începerii demolărilor care se impuneau și executării fundațiilor.

Lucrările propriu-zise încep în primăvara anului următor, desfășurându-se însă foarte lent datorită opoziției la proiect a eforului I. Florescu¹². Pentru a rezolva litigiul creat, Alexandru Dimitrie Ghica însărcinează o comisie formată din efori, profesori și tehnicieni să analizeze obiecțiile și să propună măsuri¹³.

Comisia cere atât modificări de esență cât și de detaliu a proiectului. Arhitecții proiectanți se adresează ministerului învinuind comisia că și-a depășit atribuțiile, criticând îndeosebi propunerea prin care corpurile alăturate: tipografia, muzeul și biblioteca urmau să fie construite în stil gotic, corintic și florentin, fapt care ar crea o imagine inestetică¹⁴. În final arhitecții proiectanți acceptă unele modificări de detaliu și litigiul se stinge. Ca urmare lucrările de construcție încep să

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem, fila 18.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem, fila 31 .

¹² Ibidem, fila 94-96, 109.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, fila 74.

se desfășoare mult mai rapid mai ales după numirea lui Ion Maiorescu ca director al școlilor¹⁵.

Conform convenției inițiale execuția era încredințată în funcție de specific, diferiților antreprenori care au obținut contractul în urma licitației. Astfel, lucrările de zidărie au fost încredințate lui Mihai David, cele de tâmplărie lui Neubauer, G. Peteanu, Veinrich și Gabela, fierăria lui Heisler iar cioplitul marmurei și al pietrei lui Gherendey. Sculpturile urmau să fie realizate de Friedrich Schiller și Carol Storck¹⁶. Pe măsură ce execuția construcției avansa proiectul inițial suferă o serie de modificări. Astfel în legătură cu materialele folosite se remarcă faptul că piatra începe să fie folosită tot mai mult. În raportul înaintat lui Alexandru Ioan Cuza în luna august 1859 de către G. Costaforu și August Treboniu Laurian, în numele Eforiei se specifică faptul că inițial au fost prevăzute lucrări de piatră numai la soclu, dar că ulterior s-a introdus acest material la perețele etajului I, la pilaștri și la capiteluri. Raportorii demonstau că în acest fel va fi sporită rezistența edificiului. Se cerea, de asemenea, aprobarea domnitorului și pentru executarea cornișelor din piatră¹⁷.

Arhitectul Orăscu susținând aceste modificări afirma că lucrările suplimentare din piatră nu vor spori devizul inițial, deoarece a făcut economii mari prin achiziționarea unor grinzi din lemn de la Galați și Brăila.

Marmura folosită era adusă de la Pesta, ca și frânghiile necesare, iar piatra provenea din carierele de la Pietroasa, Rusciuk și Sascut. Singurele utilaje menționate în documente sunt "mașinile Academiei"¹⁸.

Programa preconiza un cost mai ridicat decât Devizul inițial fapt ce se regăsea în modificările efectuate. Astfel Universitatea urma să aibă 3 nivele care cuprindeau: Facultatea de drept, Facultatea de inginerie civilă, o sală pentru prelegeri de fizică și chimie, sală de ceremonii și examene, cancelarie pentru profesori, cancelaria Eforiei școlilor, săli pentru "cursuri libere" și pentru pictură, apartamentele directorului și sub directorului precum și anexele corespunzătoare. De asemenea în clădire se aflau și 8 săli de clasă pentru învățământul școlar.

Devizul aproximativ cuprindea sumele alocate pentru fiecare din categoriile de lucrări care urmau să fie executate:

- 8000 lei pentru săparea celor 200 de stânjeni pătrați ai fundației;
- 1.693.880 lei pentru lucrările de zidărie care însumau 1886 stânjeni cubici;
- 153.080 lei pentru lucrările de pietrărie;

¹⁵ Ibidem, fila 128, 142.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

- 434.000 lei pentru cei 868 stânjeni pătrați ai lucrărilor de dulgherie;
- 76.080 lei pentru lucrările de tinichigerie;
- 145.100 lei pentru cele 285 de ferestre și 129 de uși;
- 3200 lei pentru lucrările de fierărie.¹⁹

În martie 1859 Eforia se adresează Ministerului cerând suplimentarea sumei inițiale cu încă 450.000 lei, dar nu primește nici-un răspuns²⁰.

În anul 1860 domnitorul Alexandru Ioan Cuza alocă un fond suplimentar de 15.000 de galbeni pentru terminarea lucrărilor²¹. Această sumă se dovedește însă a fi insuficientă și ca urmare arhitectul Alexandru Orăscu mai cere în martie 1861 încă 461.000 lei²². În urma acordării acestor fonduri în anii 1861–1862 documentele confirmă execuția celui mai însemnat volum de lucrări²³.

Pentru decorarea monumentalei clădiri sunt comandate sculptorului Friedrich Schiller, 11 cariatide în valoare de 319 galbeni²⁴. Frontonul urma să fie realizat de Carol Storck. Tot lui i se încredințează un nou contract de 900 de galbeni pentru realizarea acroterțiilor, din piatră de Rusciuk²⁵. În anul 1862 Universitatea era în linii mari terminată, mai rămânând de realizat finisajele exterioare, interioare, scările și sculpturile²⁶.

În anul următor se constată însă o serie de deficiențe destul de grave de execuție astfel încât se ajunge la numirea unei comisii de anchetă formată din arhitecții Costinescu, Tillay, Burelli și Berindei ca reprezentanți ai ministerelor Instrucțiunii și Lucrărilor Publice²⁷. Comisia se dovedește a fi însă inoperantă datorită lipsei cvorumului.

O nouă comisie este numită în octombrie 1863 la insistențele noului ministru al Instrucțiunii Dimitrie Bolintineanu²⁸. Acesta în urma cercetărilor făcute, încheie la 31 ianuarie 1864 un proces verbal, care aprecia lucrările de zidărie ca fiind de bună calitate, dar scotea în evidență și o serie de deficiențe precum:

- folosirea nisipului necernut la tencuieli;
- întrebunțarea de grinzi prea subțiri;
- lemn atacat de carii;

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem, fila 283.

²¹ Ibidem, fila 316.

²² Ibidem, fila 544.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem, fila 482.

²⁵ Ibidem, fila 612, 613.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem, fila 642.

²⁸ Idem, dosar 3207 /1858, fila 59.

- scări puțin rezistente pentru un edificiu public;
- învelișul executat fără “artă și calcul”²⁹;

Ca urmare se propune numirea unui arhitect care să facă un raport amănunțit asupra tuturor lucrărilor de reparații și consolidare care se impuneau. La 11 februarie 1864 raportul întocmit este publicat în Monitorul Oficial³⁰. În același an la 4 martie Dimitrie Bolintineanu propune ca în comisia de cercetare să fie incluși și arhitecții Melic, Tabay și Caputineanu³¹. În cadrul acestei noi comisii apar mari divergențe între cei care acceptau justificările lui Orăscu și cei care le combăteau. În acest moment, când reparațiile care se impuneau nu erau încă executate și clădirea nu era funcțională în întregime se emite de către Alexandru Ioan Cuza, la 4 iulie 1864, decretul de înființare a Universității din București, care cuprindea 3 facultăți. În vara aceluiași an se fac și câteva reparații necesare începerii cursurilor universitare.

Inaugurarea oficială va avea loc câțiva ani mai târziu, la 14 decembrie 1869 în prezența domnitorului Carol I.

L'UNIVERSITÉ DE BUCAREST DANS LE SOURCES DES ARCHIVES. 1857-1869

- Résumé -

Cet ouvrage, redacté en utilisant exclusivement des documents des archives de Bucarest, présente quelques-uns des plus importants moments liés du commencement du bâtiment de l'Université de Bucarest.

Après une série d'essais, en 1857 ont adopté les projets de l'architecte Alex Orăscu. Nous présentons l'analyse de la modalité de mettre en oeuvre les années qui suivent, son projet.

Les graves problèmes financiers sont constitués comme obstacles initiaux à la réalisation de l'édifice. De plus: les malentendus entre divers architectes, les modifications sur les projets et sur le devis, aussi comme l'inefficacité des comités qui donnent leur avis.

Finalement, ayant dépassé les obstacles, l'Université de Bucarest est officiellement inaugurée en décembre 1869 par le prince Charles I.

---

²⁹ Ibidem, fila 131.

³⁰ Ibidem, fila 5-6.

³¹ Idem, dosar 3207/1858 fila 144.